

Bu kitap **Çankırı Karatekin Üniversitesi** tarafından
27-28 Mayıs 2024 tarihinde organize edilen
Uluslararası Sempozyumda sunulan bildirilerden oluşmaktadır.

MUHAMMED İHSAN
OĞUZ VAKFI

Bu eser Muhammed İhsan Oğuz Vakfı'nın
Katkılarıyla Hazırlanmıştır.

FCR YAYIN LTD.

Genel Yayın No | General Publication Number: 1502

FCR Sertifika no | Certificate Number: 46550

ISNI: 0000 0004 4657 1968

ROR ID: ror.org/00zznvq98

Fecr Yayınları

Yayın No | Publication Number: 921

Kitap Adı: Maveraünnehir'den Anadolu'ya Hadis ve İlim/İrfan Geleneği

Book Title: Hadith and the Tradition of Science and Knowledge From Maveraunnehir to Anatolia

ISBN: 978-625-6123-75-5

DOI: doi.org/10.70458/fcr.9786256123755

Editörler/Editors:

Recep ERKOCAASLAN | orcid.org/0000-0001-9811-5524

Ercan ÇELİK | orcid.org/0000-0002-1713-2777

Ahmet Serdar ARSLAN | orcid.org/0000-0003-3395-1892

Hüseyin ÇELİKKOL | orcid.org/0009-0000-1354-9578

Kurum | Institution: Çankırı Karatekin Üniversitesi

ROR ID: ror.org/011y7xt38

Yayın Türü | Publication Type: Kitap | Edited Book

Yayın Dili | Language: Türkçe | Turkish

Ebat | Dimensions: 16 x 24 cm

Baskı Sayısı | Edition: 1

Sayfa Sayısı | Pages: 663

Yayın Tarihi | Publication Date: Aralık | December 2024

Yayın Yeri | Place of Publication: Ankara, Türkiye

Mizanpaj ve Kapak | Layout and Cover Design: FCR

Baskı ve Cilt | Printing and Binding: NY MATBAACILIK (Sertifika no: 50732)

Konu Kategorisi | Subject Categories

BIC: HRH | İslami çalışmalar | Islam

BISAC: REL037000 | İslam / Genel | Religion / Islam / General

THEMA: QRAM | İslam ve Müslümanlık: Genel eserler | Islam: General works

LC: BP173.25 | İslam ve kültürel etki çalışmaları | Islam and cultural influence

Atıf Bilgisi | Cite as: Erkocaaslan, Recep (ed.), Çelik, Ercan (ed.), Arslan, Ahmet Serdar (ed.), Çelikkol Hüseyin (ed.). *Maveraünnehir'den Anadolu'ya Hadis ve İlim/İrfan Geleneği*. Ankara: Fecr Yayınları, 2024.

© All rights reserved | FCR YAYIN LTD.

Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1 06050

Altındağ-Ankara/TÜRKİYE • Tel: +90 (312) 310 08 60

www.fcr.com.tr • fcr@fcr.com.tr

Maveraünnehir'den Anadolu'ya Hadis ve İlim/İrfan Geleneği

-Uluslararası Sempozyum Bildirileri-

27-28 Mayıs 2024

Editörler

Doç. Dr. Recep ERKOCAASLAN

Dr. Öğr. Üyesi Ercan ÇELİK

Dr. Araş. Gör. Ahmet Serdar ARSLAN

Ar. Gör. Hüseyin ÇELİKKOL

Bildiri kitabında yer alan metinlerin yazım ve üslupları bazı editoryal müdahaleler dışında yazarlara ait olup kitapta yer alan yazılarda ileri sürülen görüşlerin ilmî ve hukukî sorumluluğu bildiri sahiplerine aittir.

Editörler Hakkında | About the Editors

Recep ERKOCAASLAN

1982 yılında Ankara'da doğdu. Ortaokulu ve liseyi Ankara'da tamamladı. 2001 yılında başladığı Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesinden 2005 yılında mezun oldu. Yine aynı üniversitede 2008 yılında "Hz. Peygamber Dönemi Savaşlarından Benî Mustalik Gazvesi ve İfk Olayı" isimli teziyle yüksek lisansını bitirdi. 2016 yılında Ankara Üniversitesinde "Hz. Âişe'nin Hayatı, Şahsiyeti ve Hz. Peygamber Sonrası İslâm Tarihindeki Rolü" isimli teziyle doktorasını tamamladı. Ocak 2022 tarihinde doçentlik unvanını aldı. 2007-2013 yılları arasında Diyanet İşleri Başkanlığında, 2013-2022 yılları arasında Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde çalıştı. 2022 yılından beri Çankırı Karatekin Üniversitesi İslami İlimler Fakültesinde görev yapmaktadır. Arapça ve İngilizce bilen yazar, evli ve iki çocuk babasıdır.

Was born in Ankara in 1982. He completed secondary and high school in Ankara. He started in 2001 and graduated from Harran University Faculty of Theology in 2005. He completed his master's degree at the same university in 2008 with his thesis titled "The Banū al-Mustaliq War and the al-Ifk Happening in the Wars of Ḥaḍrat Prophet". In 2016, he completed his doctorate at Ankara University with his thesis titled "Ḥaḍrat 'Ā'isha's Life, Personality and Role in the History of İslam after the Prophet Muḥammad". He received the title of associate professor in January 2022. He worked at the Presidency of Religious Affairs between 2007-2013 and Recep Tayyip Erdogan University Faculty of Theology between 2013-2022. Since 2022, he has been working at Çankırı Karatekin University Faculty of Islamic Sciences. He knows Arabic and English and is married with two children.

Ercan ÇELİK

Erzurum'da doğdu. Ortaokul ve liseyi Aydın'da bitirdi. Yüzüncü Yıl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden mezun oldu (1999). Aynı üniversitede yüksek lisansını, Süleyman Demirel Üniversitesi'nde doktorasını tamamladı. Çeşitli akademik dergilerde makaleleri yayınlandı. Ulusal ve uluslararası sempozyumlarda tebliğler sundu. Çankırı Karatekin Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi'nde öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır. Arapça ve İngilizce bilmektedir. Evli ve iki çocuk babasıdır.

Born in Erzurum. He graduated from secondary and high school in Aydın. After graduating from the Faculty of Theology of Yüzüncü Yıl University in 1999, he received his Master's degree from the same university. Then he received his Ph.D. degree from Süleyman Demirel University. His articles have been published in various academic journals. He has presented several papers in national and international symposia. He is a member of the Faculty of Islamic Sciences at Çankırı Karatekin University. He speaks Arabic and English. He is married with two children.

Ahmet Serdar ARSLAN

Ordu'da doğdu. Ordu Lisesi'nin ardından Anadolu Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdi. Hacettepe Üniversitesi Türk Halkbilimi Bölümünde Yüksek Lisans eğitimini *Çankırı Masalları* isimli tezini yazarak tamamladı. Yine aynı bölümde *Dijital Halkbilimi Bağlamında Oyun Kültüründe Anlam ve Anlatı* başlıklı doktora tezini hazırlayarak mezun oldu. 2015 yılında Çankırı Karatekin Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde Araştırma Görevlisi olarak çalışmaya başladı. 2021 yılından itibaren halen görevli bulunduğu Çankırı Karatekin Üniversitesi Türkiyat Enstitüsünde pek çok konferans, sempozyum ve kongrenin düzenlenmesine katkıda bulundu. Halk Bilimi, Türk Halk Edebiyatı, Âşık Edebiyatı, Türk Halk Edebiyatında Nesir Türleri derslerini veren Arslan, evli ve iki çocuk babasıdır.

Was born in Ordu. After graduating from Ordu High School, he completed Anadolu University Faculty of Letters, Department of Turkish Language and Literature. He completed his master's degree in Hacettepe University Turkish Folklore Department by writing his thesis titled *Folktale in Çankırı*. He graduated with a PhD thesis titled *Meaning and Narrative in Game Culture Within The Context of Digital Folklore* in the same department. In 2015, he started working as a research assistant at Çankırı Karatekin University, Faculty of Humanities and Social Sciences, Department of Turkish Language and Literature. Since 2021, he has contributed in organizing many conferences, symposiums and congresses at Çankırı Karatekin University Institute of Turcology, where he is still working. Arslan, who teaches courses of Folklore, Turkish Folk Literature, Minstrel Literature and Prose Genres in Turkish Folk Literature, is married and has two children.

Hüseyin ÇELİKKOL

1997 yılında Trabzon'da doğdu. Ortaokulu ve liseyi Trabzon'da tamamladı. 2017 yılında başladığı Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinden 2022 yılında mezun oldu. Yine aynı üniversitede 2022 yılında Kur'ân-ı Kerîm Okuma ve Kırâat İlmi anabilim dalında yüksek lisans eğitimine başladı. 2023 yılından itibaren Çankırı Karatekin Üniversitesi İslami İlimler Fakültesinde araştırma görevlisi olarak çalışmaktadır. Arapça ve İngilizce bilmektedir. Evlidir.

Was born in Trabzon in 1997. He completed secondary school and high school in Trabzon. In 2017, he graduated from Marmara University Faculty of Theology in 2022. He started his master's degree in the same university in 2022 in the department of Qur'anic Reading and Qiraat Science. Since 2023, he has been working as a research assistant at Çankırı Karatekin University Faculty of Islamic Sciences. He speaks Arabic and English. He is married.

Kitap Hakkında

Maveraünnehir'den Anadolu'ya Hadis ve İlim/İrfan Geleneği

Maveraünnehir, İslam dünyasında ilimlerin yayılmasında ve gelişmesinde önemli bir merkez olmuştur. Bölge, hem medeniyetler arası etkileşimin yoğun olduğu hem de çeşitli bilimsel disiplinlerin gelişmesine zemin hazırlayan bir coğrafya olarak dikkat çeker. Özellikle dokuz ve onuncu yüzyıllarda, Semerkand, Buhara, Tirmiz gibi şehirlerde İslâmî ilimlere dair verilen eserlerin yanında matematik, astronomi, tıp ve felsefe gibi alanlarda önemli çalışmalar yapılmıştır. Bu topraklarda yetişen âlimler hem İslam düşüncesinin derinleşmesine hem de bilimsel mirasın sonraki kuşaklara aktarılmasına büyük katkılar sağlamıştır. Maveraünnehir coğrafyası, İslami ilimlerin hem teorik hem de pratik boyutlarında önemli bir gelişim alanı oluşturmuştur.

Bu medeniyetin Anadolu coğrafyasına taşınması ve burada bıraktığı etki, 27-28 Mayıs 2024 tarihlerinde Çankırı Karatekin Üniversitesi'nde düzenlenen "Maveraünnehir'den Anadolu'ya Hadis ve İlim/İrfan Geleneği Uluslararası Sempozyumu" ile tekrar gündeme gelmiştir. Sempozyum Özbekistan, Azerbaycan, Afganistan, Ürdün, Irak, Fas, Birleşik Arap Emirlikleri gibi pek çok ülkeden bilim insanlarının katılımıyla geniş bir uluslararası etkileşim sağlamıştır. Bununla birlikte Türkiye'den otuzun üzerinde akademisyen bildiri sunmuştur. Sempozyum'da yüz yüze ve çevrimiçi olarak sunulan yetmiş aşkın bildiri, bölgedeki ilmi ve kültürel mirasın derinlemesine incelenmesine ışık tutmuştur.

Sempozyuma yurt içi ve yurt dışından yüz yüze ve çevrimiçi olarak katkı sağlayan bilim insanlarının editörler tarafından yayınlanması uygun görülen kırk beş tam metnin bulunduğu elinizdeki bu kitap, bilimsel bir derleme olarak bir araya getirilmiştir. Bildiriler, farklı dillerde yazılmış olup tek bir formatta yayımlanmış, yazarların kaynakça kısımları orijinal halleriyle kitaba dâhil edilmiştir. Bu çalışma, Maveraünnehir medeniyetinin izlerini takip ederek, tarihsel ve kültürel bağları anlamaya yönelik önemli bir katkı sağlamıştır.

Anahtar Kelimeler: Maveraünnehir, Anadolu, Hadis, İlim, İrfan

About the Book

Hadith and the Tradition of Science and Knowledge From Maveranuehir to Anatolia

Maveranuehir, was an important center for the spread and development of sciences in the Islamic world. The region draws attention as a geography that both intensifies the interaction between civilizations and paves the way for the development of various scientific disciplines. Especially in the ninth and tenth centuries, in cities such as Samarkand, Bukhara, and Termez, important studies were carried out in mathematics, astronomy, medicine and philosophy in addition to works on Islamic sciences. The scholars who grew up in these lands made great contributions to both the deepening of Islamic thought and the transmission of scientific heritage to the next generations. The geography of Maveranuehir constituted an important development area in both the theoretical and practical dimensions of Islamic sciences.

The transfer of this civilization to the Anatolian geography and the impact it left here was brought to the agenda again with the “International Symposium on Hadith and the Tradition of Science/Inspiration from Maveranuehir to Anatolia” held at Çankırı Karatekin University on May 27-28, 2024. The symposium provided a wide international interaction with the participation of scientists from many countries such as Uzbekistan, Azerbaijan, Afghanistan, Jordan, Iraq, Morocco, United Arab Emirates. In addition, over thirty scholars from Turkey presented papers. More than seventy papers presented in person and online at the Symposium shed light on the in-depth study of the scholarly and cultural heritage of the region.

This book, which contains forty-five full texts of the scholars who contributed to the symposium face-to-face and online from Turkey and abroad, which were deemed appropriate for publication by the editors, has been brought together as a scientific compilation. The papers are written in different languages and published in a single format, and the bibliographies of the authors are included in the book in their original form. This study has made an important contribution to understanding the historical and cultural ties by following the traces of the Maveranuehir civilization.

Keywords: Maveranuehir, Anatolia, Hadith, Science, Knowledge

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ -----15

BİLDİRİLER

MAVERAÜNNEHİR'İN HUTTEL BELDESİNDE HADİS İLMİNİN GELİŞİMİ

The Development of Hadith Science in Khuttal in Mawara al-nahr -----21

Abdulcelil ALPKIRAY

İBNÜ'L-CEZERÎ VE ANADOLU'DAN MÂVERÂÜNNEHİR'E KIRÂAT İLMİNİN İNTİKALİNDEKİ ROLÜ

Ibn Al-Jazari and His Role in the Transmission of the Science of Qiraat from Anatolia to Māwarānaynahr -----36

Abdulhekim AĞIRBAŞ

BUHARALI BİR SÛFİNİN ANADOLU'DAKİ İZLERİ -MUHAMMED PÂRSÂ ÖRNEĞİ-

Traces of a Sūfi from Bukhara in Anatolia -The Example of Muhammad Pārsā- -----51

Abdumelik İBRAHİMOĞLU

BENÎ MAZE AİLESİ VE MAVERAÜNNEHİR'DE HANEFÎ MEZHEBİNE HİZMET ETME ÇABASI

أسرة بني مازة وجهودهم في خدمة المذهب الحنفي ببلاد ما وراء النهر -----64

Abdulsalam Yousuf Essa AL-YACAUB

ŞEYH YUSUF EFENDİ'NİN HADİS ÇALIŞMALARI

الشيخ العلامة يوسف افندي زاده وجهوده الحديثية -----76

Ahmed AL-KUBAİSİ/Gassan Ahmed Mustafa Al-FATAYAN

DİJİTAL KÜLTÜRDE DİNÎ UNSURLARIN BAĞLAMI ÜZERİNE BAZI MÜLAHAZALAR

Thoughts on The Context of Religious Elements in Digital Culture ----- 101

Ahmet Serdar ARSLAN

MÂVERÂÜNNEHİR BÖLGESİNDE İSLÂM DÜŞÜNÇESİNE ETKİSİ OLAN BAZI ZÂHİDLER/ SÛFİLER

Some Zāhids/Sūfis Who Had an Impact on Islamic Thought in the Māverānaynehir

Region ----- 114

Ahmet YILDIRIM

МОВАРОУННАРҲЛИК МУҲАДДИС ҲАКИМ АТ-ТЕРМИЗИЙНИНГ НОДИР
АСАРЛАРИ ----- 130

Акбар Ахтамович АЛЛИАМОВ&Саиджон Ҳусенович ХАЙРУЛЛОЕВ

KUR'ÂN TEFSİRLERİNDE AZERBAIJAN COĞRAFYASININ İZLERİ
Traces of Azerbaijan Geography in Quranic Commentaries-----136
Aladdin SULTANOV

HORASAN VE MÂVERAÛNNEHİR EMİRİ ABDULLAH B. TÂHİR'İN MUHADDİSLERE
DESTEĞİ
رعاية أمير خراسان وما وراء النهر عبد الله بن طاهر-رحمه الله-للمُحَدِّثين -----149
Ali İbrahim EL-ACİN

İSLAM'A ADANAN BİR HAYAT: ŞEYH MUHAMMED SADİK MUHAMMED YUSUF'UN
HAYATI VE ÇALIŞMALARI HAKKINDA-----164
Alisher SABIROV

MÂVERÂÛNNEHİR BÖLGESİNDE ERKEN DÖNEM TEFSİR ÇALIŞMALARI
Early Period Tafsir Studies in the Transoxiana Region-----170
Aslan ÇITIR

İMAM TABERÎ ve TEFSİRDEKİ METODU
الامام الطبري ومنهجه في التفسير -----180
Baraa Ismael Abdullah ABDULLAH

ELMALILI HAMDİ YAZIR'IN HAK DİNİ KUR'AN DİLİ TEFSİRİNDE ARAP DİLİ VE
BELAĞATINA DAİR MÛLAHAZALARI (FATİHA VE BAKARA SÛRELERİ ÖZELİNDE)
Elmalılı Hamdi Yazır's Considerations on Arabic Language and Eloquence in His Tafsir
of the True Religion of the Qur'an (With a Special Focus on the Surahs Fatiha and
Bakara)-----197
Bekir YILDIRIM

YÖNTEM VE YORUM BAĞLAMINDA MUHAMMED İHSAN OĞUZ'UN (1887-1991)
ÇALIŞMALARINDA KUR'ÂN VE TEFSİRİN YERİ
The Place of the Qur'an and Tafsir in the Works of Muhammed İhsan Oğuz (1887-1991) in
the Context of Method and Interpretation-----211
Burhan ÇONKOR

ABDULLAH B. EL-MÛBAREK'İN KİTÂBÜ'L-CİHAD ADLI ESERİ VE SONRASINA TESİRİ--- 226
Bünyamin ERUL

DÂRİMÎ'NİN ES-SÜNEN ADLI ESERİ BAĞLAMINDA HZ. PEYGAMBER'İN TEMEL EKONOMİ İLKELERİ

In the Context of Dârimî's work 'es-Sünen', the Basic Economic Principles of Prophet Muhammad-----235

Cemil LİV

ARAPÇA VE ÖZBEKÇE'DE ORTAK LAFIZLAR, ARAPÇA-ÖZBEKÇE SÖZLÜK HAZIRLAMA YÖNTEMİ VE ANADİLİ ÖZBEKÇE OLANLARA ARAPÇA ÖĞRETİMİNDEKİ FAYDALARI

الألفاظ المشتركة بين اللغتين العربية والأوزبكية وكيفية صناعة قاموس والاستفادة منه في تعليم العربية للناطقين بالأوزبكية-----251

Eymen Osman Abdulalim eş-Şerî EL-MISRÎ

İMAM BUHARÎ'NİN MÜSLÜMAN DÜNYASINDAKİ BİLİM MİRASI VE ÖZBEKİSTAN'DAKİ HADİS ÇALIŞMALARI-----266

Gularam Kamilovna MASHARİPOVA

EBU'L-LEYS ES-SEMEKANDÎ'NİN TEFSİRİNDE KERAMET İLE İLGİLİ AYETLERİN YORUMU

Interpretation of the Verses Related to Kerameth in Ebu'l-Leys as-Semekandî's Tafsir----280

Gülhan MADEN

EŞ'ARÎ EKOLÜNÜN ORTA ASYA TEMSİLCİSİ: TÜRKİSTANLI KAFFÂL EŞ-ŞÂŞÎ VE KELÂMÎ GÖRÜŞLERİ

Central Asian Representative of the Ash'ari School: Kaffâl Ash-Shashi from Turkestan and His Kalami Views-----298

Hamdi YALÇIN

İMAN-AMEL İLİŞKİSİ VE TASAVVUF BAĞLAMINDA MUHAMMED İHSAN OĞUZ'UN GÖRÜŞLERİNİN SELEFİLİK İLE İLİŞKİSİ

The Relationship of Muhammed İhsan Oğuz's Opinions and Salafism in the Context of Faith-Act Relationship and Sufism-----317

Hatice POLAT

ANADOLU İRFANININ ŞEKİLLENMESİNDE ÖNEMLİ KATKILARI OLAN SEMERKANTLI BİR FAKİH: EBÜ'L-LEYS ES-SEMERKANDÎ

A Samarkand Jurist Who Made Important Contributions to the Shaping of Anatolian Wisdom: Abu al-Layth as-Samarkandee-----335

Hediye GÜLTEKİN

MUHAMMED İHSAN OĞUZ'UN (ö. 1991) VESİLETÜ'N-NECÂT MUFASSAL İLMİHÂL ADLI ESERİNİN FIKHÎ DEĞERLENDİRMESİ

The Fiqhical Evaluation of Muhammad İhsan Oğuz's (d. 1991) Vesîlet al-Najât Mufassal İlmihâl-----356

Hidayet ZERTÜRK

HADİS İLMİ/DİVAN EDEBİYATI ÜRÜNÜ OLARAK DUÂNÂMELER VE VÂNÎ MEHMED EFENDİ'NİN (Ö.1685) DUÂNÂMESİ

Hadith Science as a Product of Divan Literature: Duanames and Vâni Mehmed Efendi's (d. 1685) Duaname -----363

Hikmetullah ERTAŞ

БУХОРОЛИК ҲАМДА ТЕРМИЗЛИК ХАТТОТЛАР ФАОЛИЯТИ ВА КЎЧИРГАН ҲАДИСЛАРИ ТАРИХИ

History About the Life of Bukhara and Termez Calligraphers and the Written Hadith ---381

Ҳусен Хайруллоевич ДЖУРАЕВ

KÂMİL MİRAS'IN (1875-1957) İNŞİKÂKU'L-KAMER HADİSESİNE BAKIŞI

The Perspective of Kâmil Miras (1875-1957) on the Event of Inshikak Al-Qamar -----389

Hüseyin ÇİNAR

ÇELEBÎ SEYYİD MUHAMMED EN-NEVŞEHRÎ'NİN KUDSÎ HADİSLE İLGİLİ KEŞFÜ GİTAİ'L-İŞKÂL... ADLI MAHTUT RİSÂLESİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Evaluation of Chalabî Sayyid Muhammad al-Nawshahrî's Mahtut Treatise on Qudsi Hadîth titled *Kashf al-Gitai al-Ishkâl*-----406

İbrahim HANEK

NESEFÎ'NİN EHLİYET ÂRIZLARININ FIKİH USULÜ VE HUKUK BAĞLAMINDA KARŞILAŞTIRMALI İNCELEMESİ

عوارض الأهلية عند النسفي بين أصول الفقه والقانون دراسة أصولية مقارنة -----415

Laith Motei Yahia ALAZAB

ANADOLU İRFAN MEDENİYETİNİN ÖNEMLİ BİR TEMSİLCİSİ: MOLLA FENÂRÎ VE SÜNNET ANLAYIŞI

An Important Representative of Anatolian Lore Civilisation: Molla Fanârî and his Understanding of Sunnah -----430

Mehmet Ali AYTEKİN

MÂVERÂÜNNEHİR MEDENİYETİNİN MÂVERÂSİ -----442

Mehmet GÖRMEZ

ZARAFŞAN BÖLGESİ'NİN TASAVVUF TARİHİNDE İRŞADNAMESİNİN TAHLİLİ

Analysis of the "Irshodnoma" on the History of Sufism of Zarafshan Oasis Анализ "Иршоднома" По Истории Суфизма Зарафшанского Оазиса -----448

Mekhrojiddin Uzbekovich AMONOV

GÜNÜMÜZ AFGANİSTAN MEDRESELERİNDE FIKİH EĞİTİMİ

Fiqh Education in Contemporary Madrassas of Afghanistan -----456

Muhammad Akram HAKİM

EKLER

MUHAMMED B. SELÂM'IN İLMÎ KİŞİLİĞİ

The Scholarly Personality of Muhammed B. Salâm -----489
Muhammet Ali ASAR

İMAM EBU BEREKET NESEFİ VE TEFSİR METODU

الإمام أبو البركات النسفي ومنهجه في التفسير -----511
Muhammed Fevzi Hatif ALOBAİDİ

KARAMÂNÎ VE TEFSİR ÇALIŞMALARI

القرماني وجهوده في التفسير -----533
Mustafa Kareem Hussin ALISAWI

ALLÂME KARAMÂNÎ ve TEFSİR ÇALIŞMALARI

العلامة القرماني وجهوده في التفسير -----540
Naktal Elias Khudhur AL-IESSA

MUHAMMED İHSAN OĞUZ'UN AHSENİYYE ESERİ'NDE RABITA VE ZİKİR MESELESİ

The Issue of Rabita and Dhikr in Muhammad Ihsan Oguz's Ahse niyya -----548
Ramazan EMEKTAR

HZ. PEYGAMBER TARAFINDAN SOYLARIYLA ÖVÜNEN KİMSELERE YÖNELTİLEN AĞIR İFADELERİN TAHLİL VE DEĞERLENDİRMESİ

Analysis and Evaluation of the Harsh Statements Directed by the Prophet (pbuh) to Those Who Bragged About Their Ancestry -----560
Recep ERKOCAASLAN

HİCRİ III. ASIRDA YAŞAMIŞ AZERBAJCANLI MUHADDİSLERİN HADİS İLMİNE KATKILARI: EL-BERDİCİ ÖZELİNDE

Contributions of Azerbaijani Muhaddiths to the Science of Hadith in the Third Century of Hijri: al-Bardiji in Particular -----580
Rüfet ŞİRİNOV

DİVANI HİKMET’TE DEĞERLER PSİKOLOJİSİ

Psychology of Values in Divan Hikmet -----597
Semra Nurdan YAĞLI SOYKAN

“АТ-ТАРИХУ-С-САҒИР” АСАРИ ҲАДИС РОВИЙЛАРИ ТАРИХИНИ ЎРГАНИШГА ОИД МУҲИМ МАНБА -----612

Шаҳзод ИСЛОМОВ

HORASAN BÖLGESİ İLE İLGİLİ HADİSLERİN TESPİTİ VE BÖLGENİN SOSYO-KÜLTÜREL
YAPISI BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ -----617
Veli TATAR

CUMHURİYETİN İLK YILLARINDA AHLAK EĞİTİMİ: MUHAMMED İHSAN OĞUZ'UN
ESERLERİNDEKİ AHLAK GÖRÜŞLERİ DOĞRULTUSUNDA DEĞERLENDİRME
Moral Education in the First Years of the Republic: An Evaluation of Muhammad Ihsan
Oguz's Moral Views in His Works -----635
Zeynep YÜKSEL

ЗАФАР АҲМАД ТАҶОНАВІЙНІНГ “ЭЪЛО АС-СУНАН” АСАРИДА АБУ ҲАНИФАНІНГ
МУҲАДДИСЛИК ЖИҲАТИНИ ЁРИТИЛИШИ -----644
Qobil Hakimboyevich YUSUPOV

DİZİN ----- 661

ÖN SÖZ

Saygıdeğer bilim adamları, değerli araştırmacılar, kıymetli okurlar;

Çankırı Karatekin Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi bünyesinde gerçekleştirilen “Maveraünnehir’den Anadolu’ya Hadis ve İlim/İrfan Geleneği Uluslararası Sempozyumu”, on farklı ülkeden ilim adamını bir araya getirmesi hasebiyle hem üniversitemiz hem de ülkemiz için oldukça önemli bir bilimsel faaliyettir. Genel itibariyle Müslüman Türklerin yoğun olarak yaşadıkları bir coğrafyayı konu eden sempozyumumuza bugün aynı coğrafyada kurulan Türk devletlerinden ciddi bir teveccüh gösterildiği göze çarpmaktadır. Bu durum Maveraünnehir’den Anadolu’ya uzanan yüzlerce yıllık gönül birliğinin bugün de kuvvetli bir şekilde devam ettiğini göstermesi açısından oldukça umut vericidir.

Çoğunluğunu Türklerin oluşturduğu Maveraünnehir bölgesinin halkları İslâm’la ilk olarak ticarî faaliyetler vesilesiyle tanışmıştı. Ayrıca bölgeye ileriki yıllarda Müslüman tebliğ gönüllüleri de gelerek bazı faaliyetlerde bulunmuşlardı. Ancak bu süreçte İslâm dini bölgeye fazla nüfuz edememişti. Hz. Ömer (r.anh) döneminde başlayıp Hz. Osman (r.anh) döneminde iyice olgunlaşan Horasan fetihleri ile birlikte Maveraünnehir bölgesinin İslâm’ı yakından tanıma süreci başlamış oldu. Hulefâ-yi Râşidîn’den sonra Emevîlerin ilk halifesi olan Muâviye b. Ebû Süfyân döneminde yapılan bazı fetih faaliyetleri ile birlikte Maveraünnehir’in İslâmlaşma serüveni başladı. Bölgede İslâm hâkimiyetinin belirgin bir hâle gelmesi ise Kuteybe b. Müslim’in Horasan valiliği sırasında gerçekleşti. Kuteybe önderliğindeki İslâm ordularının bölgenin önemli şehirlerinden Beykend, Buhara ve Nesef gibi önemli şehirleri fethetmesiyle birlikte bölgedeki İslâm hâkimiyeti kalıcı bir hâle geldi. Fetih faaliyetleri ile başlayan bölgenin İslâmlaşma süreci Ömer b. Abdülazîz gibi dirayetli yöneticilerin gönülleri kazanmak için gösterdiği yoğun çaba ile iyice pekişti. Özellikle Abbâsîler döneminin hemen başında Türklerle Arapların Çinlilere karşı omuz omuza savaştığı Talas Savaşı bölgenin İslâmlaşma sürecinde önemli kırılma noktalarından birisi oldu. Bundan sonraki süreçte Araplar ve Türkler arasındaki ilişkiler daha dostça bir zemin üzerinde ilerledi. Bunun doğal bir sonucu olarak da bölgedeki İslâmlaşma oranı gittikçe artmaya başladı.

Maveraünnehir’de İslâmlaşma faaliyetlerinin artmasıyla birlikte bu bölgede doğan ve yetişen pek çok âlim ilim, kültür ve felsefe alanlarında İslâm dünyasına pek çok katkılar sundu. Bölgeden Dârimî, Buhârî, Dahhâk b. Müzâhim ve Mâtürîdî gibi tüm İslâm âleminin kabulüne mazhar olmuş nice âlimler çıktı.

Karahanlıların hâkimiyeti ve Oğuzların bölgeye göç ederek Müslüman olmaları ile birlikte Maveraünnehir coğrafyasındaki İslâm hâkimiyeti tamamen pekiş-

ti. Daha önce bölgede müntesipleri bulunan Budizm, Maniheizm, Zerdüştlük, Mecûsîlik, Hıristiyanlık, Yahudilik ve Şamanizm gibi dinler yerlerini İslâm'a terk etmek zorunda kaldılar. Türklerin İslâm'a sancaktarlık yapması ise bölgenin tamamen İslâmlaşmasında etkili oldu. Müslüman Türklerin "İlay-ı Kelimetullah" uğruna gerek maddi ve gerekse manevi çabaları yanında Abdülhalık Gücdevani, Pîr-i Türkistan Hoca Ahmed Yesevi, Abdal Musa, Şah-ı Nakşibend, Necmeddin Kübra gibi gönül erlerinin vasıtasıyla Horasan, Anadolu ve Balkanlara kadar uzanan bu ülkü çok geniş bir coğrafyanın ve burada yaşayan halkların Müslüman olmasına vesile oldu. Bahsedilen bu coğrafyalarda yetişen milyonlarca insanın bazen kılıçlarıyla bazen kalemleriyle yaptıkları hizmetler İslâm tarihinde asırlarca sürecek yeni bir sayfayı açtı.

Bu kapsamda 27-28 Mayıs 2024 tarihleri arasında Çankırı Karatekin Üniversitesi'nde düzenlenen sempozyumumuz ile Maveraünnehir'den Anadolu'ya uzanan söz konusu tarihi serüvenin ve burada hizmetleri geçen pek çok büyük âlimin tekrar hatırlanmasına vesile olduğu kanaatindeyiz. Sempozyum, Çankırı Karatekin Üniversitesi'nin ev sahipliğinde İslami İlimler Fakültesi, Darülhadis İslam Araştırmaları Merkezi, İmam Tirmizî İslam Araştırmaları Merkezi (Özbekistan), Muhammed İhsan Oğuz Vakfı iş birliğiyle yapılmıştır.

Sempozyuma Özbekistan'dan Fas'a, Azerbaycan'dan Ürdün'e, Kırgızistan'dan Birleşik Arap Emirlikleri'ne kadar çok geniş bir İslam coğrafyasından katılım olmuştur. Sempozyumumuza Özbekistan, Azerbaycan, Kazakistan vb. Orta Asya'daki Türkî Cumhuriyetler başta olmak üzere, Afganistan, Ürdün, Irak, Fas, BAE gibi ülkelerden bilim adamları teveccüh gösterip gerek çevrimiçi gerekse yüz yüze katkıda bulunmuştur. Bunun yanında sempozyumda yurt içinden otuzu aşkın bilim insanı da bildiri sunmuştur. Sempozyuma gönderilip tahkim sürecinden geçen özetler ilk olarak *Bildiri Özetleri Kitapçığı*nda yayımlandı. Daha sonra yapılan yoğun çalışmalar sonucunda *Bildiri Tam Metinleri Kitabı* hazırlanmaya başladı. Böylece, bu çalışmaların ürünü olan elinizdeki mezkûr kitap, 27-28 Mayıs 2024 tarihinde Çankırı Karatekin Üniversitesi'nde düzenlenen ve sempozyuma gönderilen 45 tam bildiri metninden oluştu. Farklı dillerde yazılan bildiri metinlerinin tek bir formatta yayınlanmasına dikkat edildi, ancak kaynakça kısımları yazarların gönderdiği son şekliyle kitaba dâhil edildi. Etkinliğimize gerek yüz yüze gerekse çevrimiçi katılıp destek verdikleri için tüm araştırmacılara ve kongrenin gerçekleşmesinde emeği geçen herkese teşekkür ederiz.

Ulusal basında programı halkımıza ulaştıran üniversitemiz basını ile yerel basın mensuplarına, sempozyumumuzun gizli kahramanları ve etkinlik için koştu-
rup emek sarf eden tüm idari birimlerimizdeki personel ile fakültemizin genç ve dinamik görevli ekibine teşekkür ediyoruz. Uluslararası etkinliğimiz esnasında bizi yalnız bırakmayan resmî kurumlarımızın değerli yetkililerine, sempozyu-

mumuzu maddi açıdan destek veren Muhammed İhsan Oğuz Vakfı'na ve uluslararası etkinlikler için bizleri cesaretlendiren Sayın Rektörümüz Prof. Dr. Harun Çiftçi'ye şükranlarımızı sunuyoruz. İslami İlimler Fakültesi olarak düzenlediğimiz “Maveraünnehir'den Anadolu'ya Hadis ve İlim/İrfan Geleneği Uluslararası Sempozyumu” isimli ilmî toplantımızın somut bir çıktısı olarak elinizdeki mezkûr bildiri tam metinleri kitabının İslâm âlemine faydalı ve hayırlı olmasını diliyoruz.

Prof. Dr. Abduselam ARVAS
İslami İlimler Fakültesi Dekan V.